

Högskoleprovet

Ett redskap för breddad rekrytering?

Högskoleprovet

Ett redskap för breddad rekrytering?

Universitets- och högskolerådet, september 2022

Kontaktperson: Torbjörn Lindquist och Mattias Wickberg

Omslagsbild: Björn Dalin

ISBN 978-91-7561-102-0

För mer information om myndigheten och våra publikationer, se www.uhr.se.

Innehåll

Bidrar högskoleprovet till att bredda rekryteringen till högskolan? .5	
Köns- och åldersfördelning i antagningsomgången hösten 2021.....6	6
Fler yngre antas.....7	7
Tydligare mönster på enskilda program7	7
Andelen kvinnor ökar på program8	8
Fler män i åldern 25–34 år antas tack vare högskoleprovet.....9	9
Större effekter på individnivå9	9
Slutsats11	11
Bilaga 113	13
Simulering av antagningsomgången ht 2021.....13	13

Bidrar högskoleprovet till att bredda rekryteringen till högskolan?

När högskoleprovet infördes 1977 var syftet att det skulle bidra till att bredda rekryteringen till högskolan ¹. Sedan dess har 45 år passerat och frågan är om högskoleprovet fortfarande bidrar till att rekryteringen till högskolan är bredare än den annars skulle ha varit?

UHR ansvarar för att anordna högskoleprovet. I det ansvaret ingår att också följa upp hur provet inverkar på antagningen till högskolan, samt att vid behov föreslå åtgärder. Den här studien är en del i den uppföljningen.

Med breddad rekrytering till högskolan avses att olika grupper av individer – som är underrepresenterade i högskolan – rekryteras till högskolan i större utsträckning än tidigare. Grupperna brukar delas in efter kön, ålder, etnicitet, social bakgrund med mera. Den här studien är emellertid avgränsad till hur högskoleprovet påverkar rekryteringen till högskolan avseende kön och ålder. Övriga aspekter ingår inte. Det är viktigt att komma ihåg att en breddning av rekryteringen ur en aspekt, exempelvis kön, kan innebära att den minskar ur en annan aspekt. Men, hur såg det ut hösten 2021?

När det faktiska resultatet av antagningsomgången hösten 2021 (Bas) jämförs med resultatet av en simulering av samma antagningsomgång – men utan högskoleprov som urvalsgrund (Sim) – blir det korta svaret att ja, rekryteringen är bredare tack vare högskoleprovet (mer information om hur simuleringen gjorts ges i bilaga 1).

Det gäller både kön och ålder. De som antogs tack vare ett högskoleprovsresultat är i större utsträckning män och något äldre än om urvalsgruppen högskoleprov inte hade funnits. Totalt sett är kvinnor överrepresenterade i högskolan, men tack vare högskoleprovet antas fler män och något äldre både kvinnor och män. Det minskar – men motverkar inte fullt ut – deras underrepresentation. På så vis breddas

¹ När högskoleprovet infördes 1977 fick bara de som saknade formella gymnasiebetyg, var minst 25 år gamla och hade arbetat i minst fyra år använda sig av provet för att konkurrera om plats på högskoleutbildningar. År 1991 släpptes högskoleprovet "fritt" även för dem som hade fullständiga gymnasiebetyg men ville ha en andra chans. Nu får alla som är minst 19 år eller går sista terminen i gymnasiet skriva högskoleprovet. Det finns inga krav på medborgarskap eller uppehållstillstånd. Däremot finns bara möjlighet att skriva högskoleprovet på svenska eftersom alla skriver samma prov.

rekryteringen med hjälp av högskoleprovet. Det är ett resultat som har framkommit i den studie som presenteras här.

Köns- och åldersfördelning i antagningsomgången hösten 2021

Som utgångspunkt för studien studeras först köns- och åldersfördelningen bland de behöriga sökande till högskolan i antagningsomgången ht 2021 vid första urvalet.

Ålder	Behöriga sökande		
	Kvinnor	Män	Totalt
19 år och yngre	20 280	14 505	34 785
20 år	18 754	13 135	31 889
21 år	17 791	12 072	29 863
22 år	16 696	11 045	27 741
23 år	15 650	10 382	26 032
24 år	14 353	8 951	23 304
25 – 34 år	88 206	48 800	137 006
35 år och äldre	70 927	27 309	98 236
Summa	262 657	146 199	408 856

Av samtliga behöriga sökande var 64 procent kvinnor och 36 procent män. Könsfördelningen var jämnast bland de yngsta (58/42 procent kvinnor/män), men blir snedare i takt med stigande ålder och bland 35 år och äldre var 74 procent kvinnor och 26 procent män.

De unga utgör de största åldersgrupperna, vilket inte förvånar eftersom de ännu inte hunnit börja studera i samma utsträckning som äldre. Den enskilt största åldersgruppen är den yngsta som kom direkt från gymnasiet. Med stigande ålder minskar det genomsnittliga antalet behöriga sökande per årskull.

Köns- och åldersfördelningen bland de antagna (Bas) liknar den bland sökande, men förändras när urvalsgruppen högskoleprov exkluderas (Sim).

Ålder	Antagna					
	Kvinnor		Män		Totalt	
	Bas	Sim	Bas	Sim	Bas	Sim
19 år och yngre	15 580	16 411	11 551	11 875	27 131	28 286
20 år	14 440	14 993	10 546	10 488	24 986	25 481
21 år	14 035	14 311	9 865	9 608	23 900	23 919
22 år	13 255	13 407	9 086	8 794	22 341	22 201
23 år	12 573	12 646	8 687	8 333	21 260	20 979
24 år	11 221	11 244	7 482	7 189	18 703	18 433
25–34 år	63 937	63 850	38 456	36 793	102 393	100 643
35 år och äldre	48 337	49 399	19 934	19 862	68 271	69 261
Summa	193 378	196 261	115 607	112 942	308 985	309 203

I Bas är könsfördelningen knappt 63 procent kvinnor och drygt 37 procent män. I Sim har antalet antagna kvinnor ökat med 1,5 procent och antalet antagna män minskat med 2,3 procent jämfört med Bas. Könsfördelningen har totalt sett förändrats marginellt med knappt en procentenhet högre kvinnoandel i Sim jämfört med Bas. Alltså skulle könsfördelningen sannolikt vara snedare utan högskoleprov.

Fler yngre antas

Skillnaderna mellan Bas och Sim varierar med ålder. Antalet antagna kvinnor ökar i samtliga åldersgrupper, mest i yngre åldrar. För män däremot är det bara den yngsta åldersgruppen (19 år och yngre) som ökar, medan de är färre i alla andra åldersgrupper. Sammantaget, om urvalsgruppen högskoleprov togs bort, skulle fler yngre (högst 21 år gamla) och fler äldre (35 år och äldre) antas, och då i synnerhet kvinnor. Det innebär att högskoleprovet bidrar till en bredare rekrytering avseende både kön och ålder.

Tydligare mönster på enskilda program

Resultatet som beskrivits avser totalnivå. Men urvalsgruppen högskoleprov används för urval till utbildningar på grundläggande nivå och har enbart betydelse när det finns fler sökande än platser till en utbildning. I antagningsomgången ht 2021 erbjöds totalt sett över 21 200 utbildningar. Nära två tredjedelar av dessa var på grundläggande nivå och det var konkurrens till 30 procent av dem, motsvarande drygt 4 100 utbildningar. Effekten av att ta bort urvalsgruppen högskoleprov

bör därför framgå tydligare när de antagna till några större utbildningsprogram studeras.

Antagna till några större utbildningsprogram

Program som leder till	Kvinnor			Män		
	Bas	Sim	Förändr. Bas-Sim	Bas	Sim	Förändr. Bas-Sim
Civilingenjörsexamen	3 840	4 024	5 %	8 153	7 924	-3 %
Förskollärarexamen	3 964	3 966	0 %	294	283	-4 %
Grundlärarexamen (avancerad nivå)	4 502	4 470	-1 %	1 265	1 281	1 %
Högskoleingenjörsexamen	1 772	1 742	-2 %	4 785	4 780	0 %
Juristexamen	1 116	1 333	19 %	624	407	-35 %
Läkarexamen	689	734	7 %	500	386	-23 %
Psykologexamen	486	597	23 %	265	153	-42 %
Sjuksköterskeexamen	3 573	3 712	4 %	692	553	-20 %
Socionomexamen	2 024	2 180	8 %	411	255	-38 %
Ämneslärarexamen (avancerad nivå)	3 664	3 687	1 %	2 734	2 681	-2 %

Andelen kvinnor ökar på program

Kvinnor antas i större utsträckning till samtliga redovisade program utom till dem som leder till grundlära- och högskoleingenjörsexamina, men till de programmen är det ofta inte urval. Skillnaderna i antal antagna kvinnor är störst till psykolog-, jurist-, socionom- och läkarprogram, det vill säga program som det krävs höga meriter för att antas till.

För män är bilden omvänd, med kraftigt minskande antal antagna. Till psykolog-, jurist-, socionom-, läkar- och sjuksköterskeprogram ger simuleringen att mellan 20 och 42 procent färre män antas när urvalsgruppen högskoleprov tas bort.

Könsmönstret består och framhävs ytterligare när det förändrade antalet antagna i olika åldersgrupper mellan Bas och Sim studeras per program.

Antagna till några större utbildningsprogram, efter kön och ålder

Program som leder till	Antal antagna						Andel kvinnor, totalt	
	24 år och yngre		25–34 år		35 år och äldre		Bas	Sim
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män		
Civilingenjörsexamen	6 %	-1 %	-9 %	-18 %	8 %	-10 %	32 %	34 %
Förskolläraexamen	-1 %	-10 %	0 %	3 %	2 %	9 %	93 %	93 %
Grundlärarexamen (avancerad nivå)	0 %	6 %	-3 %	-3 %	2 %	-3 %	78 %	78 %
Högskoleingenjörsexamen	-3 %	0 %	3 %	1 %	2 %	0 %	27 %	27 %
Juristexamen	23 %	-26 %	2 %	-60 %	-17 %	-44 %	64 %	77 %
Läkarexamen	13 %	-10 %	-17 %	-50 %	-26 %	-39 %	58 %	66 %
Psykologexamen	34 %	-31 %	7 %	-56 %	5 %	-42 %	65 %	80 %
Sjuksköterskeexamen	10 %	-12 %	-7 %	-34 %	3 %	-10 %	84 %	87 %
Socionomexamen	18 %	-26 %	-12 %	-53 %	-4 %	-34 %	83 %	90 %
Ämneslärarexamen (avancerad nivå)	1 %	0 %	-2 %	-7 %	1 %	1 %	57 %	58 %

Tolkning: Till program som leder till en civilingenjörsexamen var antalet antagna 24 år och yngre kvinnor 6 procent fler i Sim än i Bas. I motsvarande ålder var männen 1 procent färre och totalt sett hade andelen kvinnor bland de antagna till civilingenjörsprogram ökat till 34 procent i Sim jämfört med 32 procent i Bas.

Fler män i åldern 25–34 år antas tack vare högskoleprovet

Åldersfördelningen ser olika ut för programmen. Effekterna av att ta bort urvalsgruppen högskoleprov slår därför olika. Men antalet antagna kvinnor ökar främst i den yngsta åldersgruppen 24 år och yngre, minskar vanligen i den mellersta åldersgruppen (25–34 år) för att vanligen öka igen i den äldsta gruppen (35 år och äldre).

Relativt sett minskar antalet antagna män vanligen mer än antagna kvinnor och det gäller närmast oavsett åldersgrupp. Särskilt stor är nedgången av män i åldersgruppen 25–34 år bland de antagna till jurist, psykolog-, socionom- och läkarprogram. Till de minskar antalet antagna män med mellan 50 och 60 procent.

Den sammantagna effekten blir att andelen kvinnor på dessa program skulle vara oförändrad eller ökar om urvalsgruppen högskoleprov togs bort. Det är också fler yngre som skulle antas. Indirekt indikerar det att högskoleprovet breddar rekryteringen vad gäller kön till åtta av tio av de största programmen i högskolan, samt bidrar till att bredda rekryteringen av personer i åldern 25–34 år.

Större effekter på individnivå

Förändringarna är dock större på individnivå eftersom det finns sökande inom en viss köns- och åldersgrupp som i antagningen konkurrerats ut av andra sökande med samma kön och ålder. Därmed blir den totala förändringen inom en viss köns- och åldersgrupp större.

Det har också betydelse för jämförelser av om högskoleprovet bidrar till bredare rekrytering när det gäller andra aspekter än kön och ålder, exempelvis etnicitet och social bakgrund. Bakom små förändringar av det totala antalet antagna vad gäller ålder och kön kan betydligt större förändringar avseende deras etnicitet och sociala bakgrund döljas.

I antagningsomgången ht 2021 var det nära 408 900 behöriga sökande i utgångsläget (Bas). Av dem antogs 309 000. Det var 297 100 av dem som också antogs i simuleringen (Sim). Det var alltså 11 900 som antogs i Bas men som inte antogs i Sim. Däremot antogs 12 100 i Sim som inte var antagna i Bas. Dessa två sistnämnda grupper, sammantaget 24 000 personer, utgör alltså det totala antalet antagna som berörts av att urvalsgruppen högskoleprov tagits bort. De som berörts utgör totalt sett 8 procent av de antagna, att jämföra med förändringen av antalet antagna mellan Bas och Sim, som är 0 procent totalt sett. Men det ser lite olika ut beroende på köns- och åldersgrupp.

Ålder	Kvinnor		Män		Totalt	
	Förändring av antalet antagna mellan Bas och Sim	Totala antalet antagna som berörts	Förändring av antalet antagna mellan Bas och Sim	Totala antalet antagna som berörts	Förändring av antalet antagna mellan Bas och Sim	Totala antalet antagna som berörts
24 år och yngre	2 %	7 %	-2 %	9 %	1 %	8 %
25–34 år	0 %	7 %	-4 %	9 %	-2 %	8 %
35 år och äldre	2 %	6 %	0 %	7 %	1 %	7 %
Samtliga	1 %	7 %	-2 %	9 %	0 %	8 %

Som nämnts tidigare är det för samtliga kvinnor 1 procent fler som antas i Sim än i Bas. Det är 2 procent fler kvinnor i åldersgruppen 24 år och yngre som antas, lika många antas i åldersgruppen 25–34 år och 2 procent fler antas i åldersgruppen 35 år och äldre. Men tittar vi på hur många som är berörda – antagna i Bas som ersatts av andra antagna i Sim – så utgör de 6–7 procent oavsett åldersgrupp.

För männen är bilden annorlunda, med färre antagna i samtliga åldersgrupper och 7–9 procent berörda.

Totalt sett är det fler unga och äldre, men färre i mellangruppen 25–34 år, som är antagna i Sim än i Bas. För samtliga är antalet antagna oförändrat. Men de berörda utgör 7–8 procent av de antagna i åldersgrupperna och bland samtliga.

Sammantaget innebär det att långt fler berörs av att urvalsgruppen högskoleprov tagits bort än vad som framgår av att titta på ökning och

minskningar av antalet antagna i olika köns- och åldersgrupper. Det indikerar att det kan vara större förändringar i de antagnas etniska och sociala bakgrunder än vad det finns anledning att tro utifrån en hastig anblick av förändringar av köns- och åldersfördelningar.

Slutsats

Totalt sett varierar skillnaderna mellan antalet antagna i Bas och i Sim med både kön och ålder. Antalet antagna kvinnor ökar i samtliga åldersgrupper, mest i yngre åldrar. För män däremot är det bara den yngsta åldersgruppen (19 år och yngre) som ökar, medan männen är färre i alla andra åldersgrupper. Sammantaget, om urvalsgruppen högskoleprov togs bort, skulle fler yngre (högst 21 år gamla) och fler äldre (35 år och äldre) antas, och då i synnerhet kvinnor.

Mönstret är snarlikt bland de antagna till större program. Den sammantagna effekten blir att andelen kvinnor på dessa program skulle vara oförändrad eller öka om urvalsgruppen högskoleprov skulle tas bort. Fler yngre skulle också antas. Indirekt indikerar det att högskoleprovet breddar rekryteringen avseende kön till åtta av tio av de största programmen i högskolan, samt bidrar till att bredda rekryteringen av personer i åldern 25–34 år.

Emellertid är det långt fler som är berörda av att urvalsgruppen högskoleprov tagits bort än vad som framgår av att titta på ökning och minskningar av antalet antagna. Det indikerar att det kan vara större förändringar vad gäller andra aspekter av de antagnas bakgrunder – exempelvis etniska och sociala bakgrunder – än vad det finns anledning att tro utifrån förändringar av antalet antagna.

Det är helt klarlagt att urvalsgruppen högskoleprov bidrar till att bredda rekryteringen till högskolan avseende kön och ålder. Platsfördelningen på utbildningar som vänder sig till nybörjare på grundnivå är sådan att *minst* en tredjedel (maximalt två tredjedelar) av platserna ska fördelas till sökande med högskoleprovresultat. Idag fördelas ungefär en tredjedel av platserna till sökande med högskoleprovresultat. Denna andel bestämmer universitet och högskolor själva och den kan alltså utökas till maximalt två tredjedelar. Det innebär att andelen män och andelen något äldre sökande skulle kunna öka ytterligare i rekryteringen (åtminstone teoretiskt) till högskolan om andelen platser som fördelas till sökande med ett provresultat skulle utökas. Slutsatsen blir då att universitet och högskolor har tillgång till ett redskap för att ytterligare bredda rekryteringen till högskolan avseende kön och ålder.

Samtidigt är det viktigt att också ta hänsyn till vilka andra aspekter av breddning som skulle påverkas av en sådan åtgärd. UHR kommer att återkomma med en utökad studie av om högskoleprovet bidrar till att

bredda, bibehålla eller smalna av rekryteringen till högskolan avseende fler aspekter än kön och ålder.

Bilaga 1

Simulering av antagningsomgången ht 2021

En simulering av antagningen till högskolan hösten 2021 har gjorts, där högskoleprovet som urvalsinstrument tas bort ur antagningen.

Eftersom nästan alla som har ett högskoleprovsresultat också har ett betyg från gymnasiestudier konkurrerar de enbart om platser till utbildningar med sina betyg.

Utfallet av simuleringen (kontrafaktiskt), benämnt Sim, jämförs därefter med utfallet (det faktiska) av urval 1 hösten 2021 från statistikdatabasen, benämnt Bas. Det ger information om vilka som inte har antagits, och vilka som antagits istället när högskoleprovgruppen exkluderas, avseende ålder och kön som härletts från persondata.

Det ger en bild av vilka effekter högskoleprovet har på rekryteringen till högskolan gällande ålder- och könsfördelning bland de antagna.

Utbildning, utbyte, utveckling – för alla som vill vidare

UHR är en statlig myndighet med flera uppdrag inom utbildningsrådet. Myndigheten finns i Stockholm och i Visby.

UHR:s fem huvudsakliga ansvarsområden:

- Information inför högskolestudier, ansvar för högskoleprovet, ta fram regelverk och samordna antagningen till högskolan.
- Utveckla och förvalta IT-system och e-tjänster åt utbildningssektorn.
- Förmedla internationella utbyten och kompetensutveckling för hela utbildningskedjan.
- Bedöma utländska utbildningar.
- Främjande uppgifter och analyser av frågor inom UHR:s ansvarsområde.